

együttal áttekinthetőbbé teszi a jelentéseket. A másik szembevetendő jellegzetesség az, hogy az állandósult szókapcsolatokat és a prepozíció funkciójú gyakori szó szerkezeteket a vonzatszótár elkülönítve kezeli, ami nemcsak nyelvészeti indokolt, hanem azt is lehetővé teszi, hogy a nyelvtanuló könnyebben értelmezhesse az idiomatikus jelentéseket. Mindez tehát azt eredményezi, hogy a már meglévő metalingvisztikai ismereteket a vonzatszótár – logikus elrendezésének köszönhetően – megerősíti, egyértelműsíti, s ezzel magasabb szintre emeli a felhasználó grammatikai kompetenciáját.

Fábián Zsuzsanna és Maria Teresa Angelini „Olasz-magyar főnévi valenciasszótár”-a jól áttekinthető, kimerítő magyarázatokkal szolgáló, széleskörű szakirodalmi áttekintésen alapuló munka, mely nemcsak a magyarországi nyelvészet jelentős eredményeként tartható számon, de minden bizonnyal sokat használt műve lesz az itáliai lexicográfiai kutatásoknak is.

Angelini, Maria Teresa – Fábián Zsuzsanna (2005):

Olasz-magyar főnévi valenciasszótár. Dizionario italiano-ungherese della valenza dei nomi. Grimm Kiadó, Szeged.

Kollár Andrea

Szegedi Tudományegyetem, BTK,

Újlatin Kultúrák Intézete, Olasz Nyelvi és Irodalmi Tanszék

Sokfunkciós angol egynyelvű szótár haladóknak, számítógépre

A LONGMAN Dictionary of Contemporary English 4. kiadásának 2005. évi, 2 CD-vel együtt kapható változata a tradíciót megőrizve nemcsak az angol szavak-kifejezések-szövegek megértését tekinti céljának, hanem helyes angol szövegek előállításának hatékony támogatását is.

A gépi változat egyik alapjául szolgáló nyomtatott LDOCE valószínűleg ismerős mind az angoltanárok, mind sok, haladó szintet elért angolul tanuló számára. Főbb jellemzői: megkülönböztetve reprezentálja az írott és a beszélt nyelvhasználatot; egy szócikken belül a jelentések gyakoriság szerinti sorrendben szerepelnek; a külön szófajok önálló szócikket kapnak (de az azonos szófajú homonimák nem, tehát például a „colon” szócikkében együtt van a „vastagbél” és a „kettőspont” jelentés); a szövegprodukciónak támogatására a szócikkek mellett értékes bekeretezett információkat találunk, így a szavak használatához kapcsolódó nyelvtani tudnivalókat, fogalmilag szorosan kapcsolódó szavak együtteseit, a rokonértelmű szavak közötti helyes választást szolgáló tanácsokat; középen 16 oldalon többek között hasznos pragmatikai ismeretekkel találkozunk (például a meghívás, a meghívás elfogadása és visszautasítása, a bocsánatkérés, az egyetértés és egyet-nem-értés stb. nyelvi fordulataival), ez a segédlet a gépi szótárban nincs benne; a színek gazdag alkalmazása igyekszik vidámabbá tenni a megjelenést. Ismertetésünk célja a gépi szótár nyújtotta új lehetőségek bemutatása volna, de az adott terjedelmi korlátok között az összes funkciónak még a pusztán számbavételére sincs mód (e gazdagság ellenére nagyon könnyű a menükben eligazodni). Ezért azokra a lehetőségekre szeretném felhívni a figyelmet, amelyeket különösen hasznosnak találtam, valamint azokra a funkciókra, amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeimet. A 207 ezer szót-kifejezést és jelentést tartalmazó szótár egy közepes laptopon is elfér, installálása a CD-kről elronthatatlanul egyszerű.

Angol szövegek előállításának támogatására a nyomtatott szótárhoz képest a gépi változat sok új kollokációt és sok új példát tartalmaz, utóbbiakból több mint 1 milliót más Longman szótárakból és főleg a Longman korpuszból, ezáltal olyan szavakhoz is találunk a használatot jellemző példákat, amelyekhez a nyomtatott szótárban egyetlen egyet sem. A példákban előfordulnak hibák. Részint elütés-jellegűek, ezek között akad rejtélyes, ismétlődő hibatípus is. Más esetekben a példa nem illik az adott címszóhoz, így a „Yule” azaz a Karácsony régies neve mellett nyilvánvaló tévedés a „Valerie Yule is also concerned with the difficulties of learning the language I love” mondat, hasonlóképpen rossz az éjszakai repülőjáratot jelentő „red eye” mellett az „I sit over its red eye in the cave and listen to the musics of the atmosphere” példa. Nem valószínű azonban, hogy ilyen hibák bárkit ténylegesen megzavarnának.

Minden szócikk mellett megtaláljuk a képernyőn az összes olyan kifejezést, kollokációt, amelyet az adott címszó előfordul (a betűrend különböző helyeiről összegyűjtve), valamint szófajok szerint csoportosítva megkapjuk mindazon szavak listáját, amelyekkel az adott címszót jellemzően együtt szokás használni, ennek a lehetőségnek a haszna is nyilvánvaló.

A gépi szótárba beépítették a Longman Language Activator, amelyet nyomtatott változatban szintén megismerhettünk már: a szavakat fogalomkörökbe csoportosító szótárban egy-egy ismert szótól viszonylag könnyű eljutni a vele fogalmi kapcsolatban lévő egyéb szavakhoz, és a jelentésmagyarázatok miatt megbízhatóbb az eredmény, mint ha magyar-angol szótárból választanánk az angol megfelelők közül. Az Activator beépítése remek ötlet, mivel azonban a szókincse nem túl bő, a LDOCE elemeként sokszor csalódást okoz, a jövőben a LDOCE szóanyagának minél nagyobb részét az Activator által kezelhetővé kellene tenni.

A lelkesen hirdetett Longman Writing Assistant célszerű alkalmazását nem sikerült felderítenem. Feltehetően rajtam is múlt, hogy nem találtam a nyitját, de eredményeitől en azért komoly gyanakvásra ad okot, hogy szóról-szóra ugyanúgy reagál például a helytelen „Turn to right on next corner” és a helyes „Turn right at the next corner” mondatra. Az mindenképpen hiányosság, hogy a szótár használatát oktató (egyébként kitűnő) leckékben a Writing Assistant említésre sem kerül.

A szövegprodukciónak megsegítésének felemásra sikerült megoldása helyett a gépi szótár legnagyobb értékének a gyakorlatokat tartom. A nyelvtani gyakorlatok 280 tételt tartalmaznak (egyebek között a névelőhasználatot, a kollokációkat, az előjárás igéket, az előjárók használatát súlykolják); a szókincsfejlesztő gyakorlatok mintegy 450 tétele kiváló összeállítás (egyebek között különös tekintettel az idiómákra és a szóképzésre), ehhez járul a véget nem érőnek tűnő Word Scramble (szavak kitalálása összekevert betűikből) kezdőknek és haladóknak, szükség esetén a szó definíciójával segíti a megfejtést. A kultúra témakör gyakorlatai több mint 150 tétellel nemcsak a nyelvtudást, hanem az általános műveltséget is fejlesztik, bár az utóbbi szempontból nézve elég véletlenszerű összeállítások. Mivel nem mindenkinek van módja angol nyelvterületen edzeni a fülét, véleményem szerint óriási értéket képviselnek a beszédértési gyakorlatok középhaladóknak és haladóknak, például egy-egy meghallgatott mondat után 3 állítás következik, ki kell választani az igazat (gondoljunk a hazai nyelvvizsgákra). A mondatokat akárhányszor meg lehet hallgatni, a 88 ezer tételes példátárat nyugodtan nevezhetjük kimeríthetetlennek. Rendkívül hasznosak a szó- és mondatdiktálások, bármelyik tétel akárhányszor újra lejátszható. (Nem a gyakorlatok között, hanem a szótári részben a címszó alatti kis hangszóró-ikonra kattintva meghallgathatjuk a szó brit és/vagy amerikai kiejtését, fellehetjük és visszahallgathatjuk a saját kiejtésünket, ami elvárható egy gépi szótártól, ám a LDOCE többletként az adott szót tartalmazó gyakorló példamondatokat és kifejezéseket is felajánl a kiejtésünk további csiszolására.) Különbő vizsgákra előkészítő mintafeladatok zárják a gyakorlatokat. A gyakorlattömb önmagában felér egy jó nyelvtanfolyammal.

Kitűnően hasznosíthatók a tanárok számára készült óratervek. Kinyomtatható és sokszorosítható feladatlapokat tartalmaznak, mellékelve vannak hozzájuk a tanárnak szóló tanácsok és a megoldások. A feladatok elsősorban a szótár használatát gyakoroltatják, de nagy részük egyben a nyelvtanulást is szolgálja. Kiemelkedően hasznosak a keresztrejtvényeket tartalmazó feladatlapok kísérszövegei: minden egyes definícióhoz leírják, hogy milyen úton lehet a legkönnyebben megtalálni az adott szót. Az a cél, hogy a tanár begyakoroltassa a tanulókkal a javasolt keresési módokat, de az útmutatókat középfaladó szinttől önálló munkára is lehet használni.

Hasznos funkciók menüje található magában a szótári részben a címszó alatti sorban (mindig az erősebb feketével kiemelt menüpontok élnek). A már említett hangszóró-ikon mellett található a Menu gomb. Hosszú szócikkek esetén él, rákattintva a nyomtatott szótárból ismerős jelzőtáblák jelennek meg, ezek bármelyikére kattintva pedig a szócikk kívánt helyére ugorhatunk. Itt helyezték el még többek között azt a gombot, amellyel a szó eredetére lehet rákérdezni. Igen érdekes a Word set gomb, rákattintva olyan fogalmi kategóriák nevei jelennek meg, amelyekbe a címszó beletartozik, bármelyik kategóriára rákattintva megkapjuk a kategória teljes szóját, például az összes szint jelentő szót (és természetesen bármelyikre rákattinthatunk, ezzel átugrunk arra a címszóra).

Kitűnően hasznosíthatók a tanárok számára készült óratervek. Kinyomtatható és sokszorosítható feladatlapokat tartalmaznak, mellékelve vannak hozzájuk a tanárnak szóló tanácsok és a megoldások. A feladatok elsősorban a szótár használatát gyakoroltatják, de nagy részük egyben a nyelvtanulást is szolgálja.

Lehet keresni szavakat témakörök szerint. 10 fő témából választhatunk (például művészetek, színek és hangok, kemény tudományok, politika stb.), ezeken belül szűkíthetjük a kört (a kemény tudományokon belül választhatjuk az asztronómiát, biológiát, kémiát, matematikát stb.), és van egy harmadik szűkítési szint (a matematikán belül „számok” és „statisztika” választható). A felosztás minden tudományos alapot nélkülöz, de azért jól kigyűjthető egy-egy terület szókincse.

A LDOCE megvalósítja azt a gépi szótárraktól általánosan elvárt funkciót, hogy ha web, e-mail stb. számítógépes szöveget ol-

vasunk, a képernyőn felpattanó kis ablakban rendre megjelenjen annak a szónak a szócikke, amelyen a kurzor áll.

Működik a másik általánosan elvárt funkció, a szabad szöveges keresés is. Lehet keresni szavak előfordulását a teljes szócikkekben, csak a címszavak között, csak a definíciókban, csak a példamondatokban stb., illetve a szócikk-részletek mindenféle kombinációiban, a keresés korlátozható gyakoriság szerint, szófaj szerint, stílusérték szerint. Ezáltal könnyű volt megtudni, hogy a „Hungarian” szó 7 definícióban szerepel, a címszavak mind személynevek, például (magyarosan) Bartók Béla, Liszt Ferenc, Soros György. Ezek a szócikkek annak tulajdonítandók, hogy a gépi szótárba bekerült a Longman Dictionary of English Language and Culture 7 ezer enciklopedikus tétele is. A szótárban 3 magyar eredetű szó található: „coach¹”, „goulash” és „paprika”. A példák közül 3 tartalmazza a „Hungarian” szót, az „Austro-”, prefix alatt: „Austro-Hungarian”, a „verve” címszó alatt: „Cziffra played the Hungarian dances with great verve” és kellemes meglepetésül a „warm¹” címszó alatt: „The Hungarian people are warm and friendly”.

Della Summers (szerk., 2005): *LONGMAN Dictionary of Contemporary English (LDOCE)*. Pearson Education Limited, Harlow (Essex, England).